

# ისტორიული დოკუმენტები

## სოხუმი ბოლშევიკების დროს

ჟურნალი „პოლიტიკა“ აგრძელებს ისტორიული საბუთების გამოქვეყნებას. ამჯერად გთავაზობთ 1921 წლის 10 ოქტომბერს, კონსტანტინოპოლიდან (სტამბოლიდან) პარიზში, დენილოვოში მყოფ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის საყურადღებო წერილს ბოლშევიკური რუსეთის წითელი არმიის მიერ იარაღის ძალით დამოუკიდებელი საქართველოს დამხობის შემდეგ ქვეყნის დასავლეთში, კერძოდ აფხაზეთში შექმნილ ვითარებას.

დოკუმენტი დაცულია საქართველოს ცენტრალურ საისტორიო არქივში და იბეჭდება არქივის ხელმძღვანელობის თავაზიანი თანხმობის საფუძველზე.

ირაკლი იაკობაშვილი

ამ უკანასკნელ დროს სოხუმიდან ბევრი საყურადღებო ამბავი მოვიდა, თუ ამ ამბებს დავუკავშირეთ წინანდელ ცნობებს - მივიღებთ მთლიან სურათს სოხუმის თანამედროვე მდგომარეობას.

სულ უანასკნელ დროს კონსტანტინოპოლში ჩამოვიდა ყოფილი სომხეთის კონსული სააკიანი და რამდენიმე ბერძენი. ისინი სოხუმიდან გამოიპარენ 3-4 ოქტომბერს. კონსული სააკიანი ჩვენ დაპატიმრებულიც გვყავდა. ბოლშევიკების შემდეგ მან მოიარა მოსკოვი, დაბრუნდა სოხუმში და რადგანაც მისთვის აუტანელი გახდა იქ ცხოვრება, - გამოვიდა კონსტანტინოპოლში. მისი სიტყვით მოსკოვში აუტანელი მდგომარეობაა. სოხუმში კი 2-3 აგვისტოს მასიური დაპატიმრება დაუწყიათ. მის წამოსვლამდე დაუჭერიათ 61 კაცი: მათ შორის ვ. შერვაშიძე, ხარ. ავთალბეგიანი, ლ. ნოვიკოვი, კარალიოვი. ბერძნებიც ადასტურებენ ამ ცნობებს, ოღონდ დასძენენ, რომ დაპატიმრეს ყველა. ვინც წინეთ რამე მონაწილეობას მაინც იღებდა პოლიტიკურ ცხოვრებაში, - რიცხვით 200 – 300 კაციო.

ავვისტოში სოხუმიდან ჩამოვიდა ა. ვასტოვსკი, რომელიც წინეთ აფხაზეთის კომისარიატში მსახურობდა და შემდეგ რამოდენიმე თვე ბოლშევიკებთან მოხელეობდა. ამ ერთი კვირის წინ კი სოხუმიდანვე ბათუმით ჩამოვიდა ქ-ნი ტომარა (!), სოხუმის ყოფილი ქალაქის თავის მეუღლე. ეს უკანასკნელნი და განსაკუთრებით ქ-ნი ტომარა ბევრ საყურადღებო ცნობებს იძლევიან. ამ ცნობების თანახმად ბოლშევიკების ბატონობის სურათი ასეთია:

სოხუმი ბოლშევიკებმა აიღეს 4 მარტს. გაგრის მხრიდან სოხუმში შემოვიდა დიდი და კარგათ გამოწყობილი ჯარი. იყო კავაკერიაც. ბოლშევიკების მხრივ ექსცესებს ადგილი არ ქონდათ, მით უფრო, რომ სოხუმმა დიდი მორჩილება გამოიჩინა. ყველა დარჩენილმა მომსახურებმა მაშინვე მუშაობა დაიწყეს და ხალხი მეტად დაშინებული იყო. არავითარი ოპოზიცია არსაიდან (74) არ სჩანდა.

რევკომს სათავეში ჩაუდგა ეფრემ ეშბა და მისი ამხანაგები რევკომში იყვნენ: სვანიძე, ვ. მარღანია, ცაგურია, ისაკი ჟვანია, აკირთავა, ლაკობა და სხვ. თავში ბოლშევიკები შედარებით ლმობიერნი იყვნენ, მაგრამ თანდათანობით გაძლიერდნენ რუსეთიდან ჩამოსული უცხო ელემენტები - განსაკუთრებით რუსები და ებრაელები. ეს რუსეთის ბოლშევიკები არ იწონებენ აფხაზეთის კომუნისტების მუშაობას და მათი გავლენით სოხუმელ კომუნისტების მოქმედებას თანდათან მეტი სიმტკიცე და სისასტიკე დაეტყო. რუსები აშკარათ ლაპარაკობენ, რომ აფხაზეთის დამოუკიდებლობა - უბრალო თავშესაქცევი ხუმრობაა. მთელ აფხაზეთსი ყველა საქმეებს რუსულ ენაზე აწარმოებენ.

“წითელი აფხაზეთის” ეკონომიური და ფინანსური მდგომარეობა მეტად მძიმეა. ჯერ კიდევ ძველი თუთუნი შველით, რომელიც მეტათ ენერგიულათ გააქვთ საზღვარგარეთ, მაგრამ ამ თუთუნის მოლევის შემდეგ მდგომარეობა სრულიად აუტანელი შეიქმნება. საბჭოთა მოსამსახურეებს სამი თვეა ჯამაგირი არ მიუღიათ და “პაიოკსაც” უხეიროთ, უსისტემოთ აძლევენ. “პაიოკი” მცირეა, მაგ-

რამ უფრო ენერგიული კომ[უნ]ისტები უფრო კარგათ ახერხებენ თავიანთ მოსამსახურეების მოწყობას. ამნაირათ ხშირათ სხვა და სხვა კომისარიატებში სხვა და სხვა “პაიოკებია”, მაგრამ ყველაზე კარგი “პაიოკი” ეძლევათ პასუხიმგებელ კომუნისტებს, მაგალითათ - მათ ყოველ თვიურათ ეძლევათ სამი ფუთი ფქვილი. ქალაქში გახსნილია რამოდენიმე სასადილო, სასადილოებიც სხვა და სხვა ხარისხის და რიგიანობისაა. ამ სასადილოებში უფასოთ სადილობენ საბჭოთა მოსამსახურეები. სადილი მეტათ მცირე და ცუდია. გამოწვლისის შეადგენს მხოლოდ “სასადილო პასუხიმგებელ მომუშავეთათვის”. აქ სადილობენ უმაღლესი მოხელეები და კომისრები. სადილი აქ ჩინებულია. მაგრამ უმეტეს შემთხვევებში კომისრები სადილობენ თავიანთ სახლებში. აღსანიშნავია რომ კომისრებმა თავიანთ საცხოვრებლათ აირჩიეს საუკეთესო დაჩები. ლაკობა ცხოვრობდა დრეერის დაჩაში და მიითვისა სმეცკოის “ოხსტანოვკა”. როდესაც ლაკობა ბათუმში გადაიყვანეს, მან დაკე(75)ტა და თავის სახელზე დაიტოვა [დრეერის მიითვისებული] დაჩა. ამბობენ, რომ ნაწილი სმეცკოის მებელისა მან ბათუმში წაიძღვანია. ცაგურია და კინალიპა (მილიციის უფროსია) ცხოვრობენ ბასკაკოვის მშვენიერ ვილაში. სევა კუხალეიშვილი (გუმისტის კომისარი), ისაკი ჟვანია (მიწათ მოქმედების კომისარი) და დამენია (ჩეკას თავმჯდომარე) ცხოვრობენ სამსონ ნინუას. ეს უკანასკნელი სუხუმში ცნობილია და ეხლა დიდი სპეკულიანტობას ეწევა.

სოხუმმა ბოლშევიკების ხელში სრულიად დაკარგა თავისი სახე. ყველგან და განსაკუთრებით ქალაქის ბაღში საშინელი სიბინძურეა. მაღაზიები ყველა დახურული და გაცალიერებულია. ბოლო დროს ზოგიერთმა ვაჭრებმა დაიწყეს ვაჭრობა და საზოგადოთ სპეკულიაციამ საშინლად გაიდგა ფეხი.

მუშების მდგომარეობა მეტათ მძიმეა და ისენი ყველა ბოლშევიკების წინააღმდეგნი არიან. აგრეთვე გლეხებიც, განსაკუთრებით

მეგრელები და ბერძნები სრულიად წინააღმდეგნი არიან ბოლშევიკებისა.

სოხუმის ქალაქის ბაღში დადგეს აფხაზეთის განთავისუფლების აღსანიშნავი ხის ძეგლი. მის პროექტი შეადგინა ტეხნიკმა სინიციმმა.

სოხუმის ოლქში რუსული ჯარი მეტათ ცოტაა. ბაშკირები დგანან ტუაპსეს და სოჩის ოლქში. თვით სოხუმში დგანან წითელ არმიელთა ერთი პოლკი. ისინი მეტათ ცუდათ გამოიყურებიან, ტანსაცმელი არ აცვიათ და ციება მუსრს ავლებს. არის სოხუმში აგრეთვე აფხაზური ცხენოსანი ასეული, რომელსაც ცხენები არ ყავს. ამ ასეულის სათავეში სდგას ვარლამ შენგელია.

სუხუმში არავითარი ოპოზიცია არ არსებობს. ხალხი მეტათ შეშინებულია და ხმა მალლა ლაპარაკს ვერ ბედავს. მხოლოდ დრო გამოშვებით კრონშტადტიდან გამოსახლებული მატროსები მიტინგების დროს წამოუძახებენ ბოლშევიკებს: “ა ჩტო ვი ზდელალი ვ კრონშტატე?” მატროსები ორი კატეგორიისაა: კომუნისტები, რომლებსაც შავი ლენტები აქვს და კრონშტატელები, - გიორგის ლენტებით.

აღსანიშნავია, რომ დამფუძნებელი კრების წევრმა - დიმიტრი ზახა(76)როვმა სოხუმში დაბრუნებისას, ბოლშევიკურ “იზვესტიებში” მოათავსა სამაგელი წერილი, რომელშიაც თათხავს ჩვენ მთავრობას.

10 ოქტომბერი, [19]21 წ.  
ქ. კონსტანტინოპოლი.

სცსა. ფ. 2117. ანაწ, 1. ს. 8. 73 – 61.